

*С.В. Башлай, канд. екон. наук, доц.,
ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ”*

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИХ ПЕРЕДУМОВ ЗДІЙСНЕННЯ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ НА КОНСОЛІДОВАНІЙ ОСНОВІ

Розвиток транскордонної діяльності банків, активне іноземне інвестування в капітал банків, інших фінансових установ і підприємств реального сектору економіки, а також диверсифікація операцій фінансових посередників в національних економіках, зміщення традиційних кордонів між банками і небанківськими фінансовими установами зумовили виникнення груп за участю банків. В свою чергу, розширення фінансової глобалізації, виникнення міжнародних об'єднань за участю банків і небанківських фінансових установ вимагає від органів нагляду розробки нових методів його здійснення, які передбачають урахування впливу операцій в рамках груп на основні показники та економічні нормативи банків-учасників. Нагляд на консолідованій основі є одним із підходів до регулювання фінансового сектору, в рамках розвитку системи ризик-орієнтованого нагляду за банками, які визнані як учасники відповідних груп, а також за банківськими групами в цілому.

Застосування інструментів консолідованого нагляду дозволить комплексно оцінити ризики, що виникають у банків-учасників банківської групи при здійсненні ними операцій між собою та із зовнішніми контрагентами групи. Здійснення нагляду на консолідованій основі покликане оцінити фінансові можливості, стійкість всієї банківської групи не залежно від того стосуються ці ризики самого банку чи інших учасників групи і чи відображаються вони в фінансовій звітності банку та пов'язаних з ним установ. При цьому такий характер нагляду не відмінняє здійснення окремого поточного моніторингу фінансового стану і діяльності кожного із учасників групи; оцінку адекватності капіталу прийнятим ризикам; аналізу відповідності діяльності банків вимогам законодавства.

Питання консолідованого нагляду регулюються Директивою 2006/48/ЄС від 14 червня 2006 р. про започаткування та здійснення діяльності кредитних установ.

Законодавство ЄС виходить з того, що саме консолідований нагляд може дати правдиву оцінку фінансового стану банку. Головний принцип консолідованого нагляду полягає в тому, що будь-яка кредитна установа, яка бере участь в іншій кредитній чи фінансовій установі, має підлягати нагляду на основі консолідації з тією установою, в якій вона бере участь.

На національному рівні більшість передових країн вже мають закони і правила щодо здійснення консолідованого нагляду за банками (країни ЄС, Австралія, Канада, США). Відповідно до ст. 67 Закону України «Про банки і банківську діяльність» НБУ здійснює банківський нагляд на індивідуальній та консолідованій основі. Упровадження нагляду на консолідованій основі в Україні є одним із кроків, визначених Програмою економічних реформ на 2010-2014 рр. У ВРУ зареєстрований, поданий НБУ, проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України (щодо нагляду на консолідованій основі)» (реєстраційний № 7399). Його прийняття спрямоване на адаптацію українського законодавства до законодавства ЄС. Основним критерієм визначення фінансової групи є відносини контролю між її учасниками. Визначаються сфера та основні вимоги нагляду на консолідованій основі, зокрема щодо: наявності ефективних систем корпоративного управління, управління ризиками, внутрішнього контролю в групі; наявності облікових процедур, інформаційних систем, необхідних для забезпечення виконання вимог на консолідованій основі; складання та подання консолідованої звітності; достатності регулятивного капіталу; дотримання економічних нормативів, лімітів та обмежень щодо певних видів діяльності (у т.ч. щодо діяльності на території інших держав); порядку подання необхідної звітності та інформації.

Консолідований нагляд може стати логічним завершенням підходу, що базується на оцінці ризиків і слугуватиме додатковим засобом оцінки фінансового стану банків України. Для досягнення його ефективності нагляд повинен застосовуватися до усіх банківських груп, включаючи ті групи, материнські компанії яких не є кредитними установами. Компетентні органи повинні мати необхідні правові інструменти, які дозволили б їм здійснювати такий нагляд.